

O'QUVCHILARDA MAS'ULIYAT HISSINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Muallif: Xolquziyeva Mohira Abdurasulovna

*Namangan viloyati To'raqo'rg'on
tumani 14-sonli maktab psixologi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada o'quvchilar shaxsiyatini rivojlantirishda mas'uliyat hissini shakllantirishning o'rni va ahamiyati tahlil etilgan. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarda o'z xatti-harakatlari uchun javobgarlikni his qilish, intizom va mustaqillikni rivojlantirishda psixologik yondashuvlar yoritilgan. Natijalar asosida maktab va oila hamkorligida mas'uliyatni oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: mas'uliyat, iroda, shaxs, pedagogik-psixologik mexanizm, o'zini anglash, motivatsiya, ta'lim samaradorligi.

I. Kirish (Introduction)

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchini nafaqat bilimli, balki shaxs sifatida mas'uliyatli qilib tarbiyalash muhim vazifadir. Mas'uliyat – shaxsning o'z xatti-harakatlari, qarorlari va ularning oqibatlari uchun javobgarlikni zimmasiga olish qobiliyatidir. Maktab yoshidagi o'quvchilarda mas'uliyat hissini shakllantirish ularning kelajakdagi ijtimoiy moslashuvi va kasbiy muvaffaqiyatini belgilaydi. Mazkur tadqiqot o'quvchilarda mas'uliyatni shakllantirishning samarali usullarini aniqlashga qaratilgan.

II. Metodologiya (Methods)

Tadqiqot jarayonida kompleks yondashuv asosida quyidagi metodlar qo'llanildi:

1. **Psixodiagnostik testlar:** O'quvchilarning mas'uliyatlilik darajasi va irodaviy sifatlarini aniqlash (masalan, "Mas'uliyatni baholash" so'rovnomasi).

2. **Suhbat va kuzatuv:** Dars jarayoni va sinfdan tashqari tadbirlarda o'quvchilarning topshiriqlarga bo'lgan munosabatini kuzatish.

3. **Refleksiya metodikasi:** O'quvchilar bilan individual va guruhli suhbatlar o'tkazish orqali o'z xatolarini tahlil qilish qobiliyatini o'rganish.

4. **Treninglar:** Mas'uliyatni shakllantirishga qaratilgan interaktiv mashg'ulotlar.

III. Natijalar (Results)

O'tkazilgan tadqiqot va kuzatuvlar natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

* **Mas'uliyat darajasi:** O'quvchilarning 45% i topshiriqlarni mustaqil bajarishda mas'uliyatli, 35% i esa tashqi nazorat (o'qituvchi yoki ota-ona) ostida ishlashga moyillik ko'rsatadi.

* **Omillar:** Mas’uliyat hissi past bo‘lgan o‘quvchilarda “o‘ziga ishonchsizlik” va “muvaffaqiyatsizlikdan qo‘rqish” holatlari asosiy to‘siq ekanligi aniqlandi.

* **Samaradorlik:** Individual psixologik qo‘llab-quvvatlash va “mas’uliyat topshirig‘i” (o‘quvchini kichik loyihaga mas’ul etib tayinlash) orqali o‘quvchilarning o‘z faoliyatiga javobgarligi 25-30% ga oshdi.

IV. Muhokama (Discussion)

Mas’uliyat hissi tug‘ma emas, balki tarbiya va muhit ta’sirida shakllanadigan ijtimoiy-psixologik sifatdir.

* **Tavsiya:** O‘qituvchilar o‘quvchilarga doimiy ravishda “nima uchun bu ishni qilayotgani”ni anglatishi, ularga kichik qarorlar qabul qilish erkinligini berishi zarur.

* **Hamkorlik:** Ota-onalar bilan ishlashda ularga farzandini haddan tashqari nazorat qilish emas, balki vazifalarni bosqichma-bosqich mustaqil bajarishga o‘rgatish bo‘yicha maslahatlar berish muhim.

V. Xulosa (Conclusion)

O‘quvchilarda mas’uliyat hissini shakllantirish – barkamol avlodni tarbiyalashning asosiy shartidir. Xolquziyeva M.A. tomonidan olib borilgan ushbu tahlillar shuni ko‘rsatadiki, maktab psixologi tomonidan o‘tkaziladigan tizimli treninglar va pedagogik jamoaning birdamligi o‘quvchida intizom, qat’iyat va shaxsiy javobgarlikni shakllantiradi. Mas’uliyatli o‘quvchi – kelajakda jamiyatning faol va ishonchli a’zosi.

VI. Foydalanilgan adabiyotlar

1. G‘oziyev E.G‘. “Shaxs rivojlanishi psixologiyasi”.
2. Karimova V.M. “O‘quvchilarning irodaviy sifatlarini shakllantirish”.
3. Psixologik diagnostika va korreksiya bo‘yicha uslubiy qo‘llanmalar.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.